

УДК 7.026:327.88((470+571):477

ПРОБЛЕМАТИКА ДОСВІДУ ПРОЖИВАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ У ВИМІРАХ ПЛАСТИЧНОГО МИСТЕЦТВА, ПСИХОЛОГІЇ МИСТЕЦТВА Й АРТТЕРАПІЇ

Пазинюк Марія – викладачка, Івано-Франківський коледж ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ.

<https://orcid.org/0000-0002-8894-0894>

DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v47i.742>

mariapazynyk@gmail.com

Метою статті є популяризація результатів досліджень актуальної проблеми аналізу досвіду проживання російсько-української війни. Розглянуто наукові розвідки у сфері філософії, пластичного й музичного мистецтва, методології їхньої психології та практики рецептивної чи активної арттерапії, педагогіки тощо. Показано витворення розмаїтого за теоретичними основами й методичним інструментарієм наукового дискурсу. Він має значні ресурси для виявлення й осмислення феноменології переживань особистості внаслідок криз, стресів і психотравм війни, пошуку модерних методів, прийомів стабілізації емоційного стану, подолання наслідків колективної та індивідуальної травматизації. Привернуто увагу до значних арттерапевтичних можливостей різних видів візуального, музичного мистецтва, красного письменства, роль у їхній популяризації новітніх засобів комунікації, розповсюдженні мудрості застосування. Зроблені обриси проблематики вивченого досвіду проживання війни допомагають кращому його узагальненню в контексті етики й естетики, екзистенційної філософії та психології, зокрема психологія мистецтва, духовно-естетичних, арттерапевтичних, культурно-мистецьких практик, психології особистості, мистецтвознавства, комунікацій тощо.

Ключові слова: російсько-українська війна, досвід, філософія, мистецтво, красне письменство, психологія, арттерапія, міждисциплінарність.

У важкий для України час широкомасштабної військової агресії росії кожен із нас у тилу намагається зробити хоча б щось для наближення перемоги над ворогом. Одним із таких камінців міцного фундаменту, на якому стоїть побудова її прискорення, стало проведення круглого столу науково-педагогічними працівниками кафедрами психології розвитку, лабораторією методології та теорії психології й кафедрою дизайну і теорії мистецтва Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника на зазначену вище тематику. Результати теоретичного пошуку співробітників наукових інституцій, викладачів ЗВО, учителів, митців з Івано-Франківська, Києва опубліковані в збірнику матеріалів. Вони присвячені вельми актуальній проблемі аналізу досвіду проживання нинішньої російсько-української війни. Матеріали тез, що розкривають результати наукових розвідок на межі теорії пластичного й музичного мистецтва, методології психології мистецтва й практики рецептивної та активної арттерапії, педагогіки витворили розмаїтий за теоретичними основами й методичним інструментарієм науковий дискурс. Він має значні ресурси для повнішого опису й осмислення феноменології переживань особистості внаслідок криз, стресів, психотравм війни і пошуку модерних методів і прийомів стабілізації емоційного стану, подолання наслідків колективної та індивідуальної травматизації. Друк збірника присвячено 150-річчю Наукового Товариства ім. Т. Шевченка.

Матеріали подані за алфавітом прізвищ авторів і систематизовані за тематичним принципом. Досвід проживання війни осмислюється в контексті духовно-естетичних практик у річищі етики й естетики, екзистенційної філософії та психології, зокрема психологія мистецтва, духовно-естетичних, арттерапевтичних, культурно-мистецьких практик, психології особистості, мистецтвознавства, культурно-мистецьких комунікацій тощо. Чимало з них мають міждисциплінарний характер.

М. Дойчик, О. Дойчик, А. Сініцина. *Етико-естетичний вимір ідеї гідності в текстах Старого Заповіту* [1; 17–19]. Зазначено, що такий вимір у роботі базується на принципі образу Божого в людині, який визначає її вищий статус серед інших творинь. Це вихідне положення закладає нашу моральну відповідальність перед Богом, самим собою, виявляючи свою амбівалентність у світлі ідеї гріхопадіння. Старий Заповіт твердить, що у створеному Богом світі є вища справедливість – Закон відплати. Тобто, за все в житті треба відповісти. Відносно заповіді любити ближнього свого і як вона співвідноситься із законом канону *око за око...*, потрібно врахувати, що любов людини до людини має своїм джерелом принцип її сотворенності за образом Божим. Але *ближніми*, які підпадають під цю заповідь, називають лише тих, хто береже цей образ і не ганьбить його. І саме їх називають *синами Всевишнього*. Отже, етико-естетичний вимір ідеї гідності людини в книгах Старого Заповіту визначається принципом образу Божого та ідеєю гріхопадіння, що обумовлює амбівалентний характер її тлумачення. Воно набуває особливого значення в час широкомасштабної агресії московитів на терени вільної України.

А. Макарова. *Філософія та мистецтво: єдність – у національній свідомості* [1; 33–36]. У реальному

житті філософія та мистецтво нерозривні – кожна її думка свідчить про вміння мистецьки розмірковувати, і в кожному виді мистецтва закладена філософська думка. Митець не лише творить – він виводить концепцію власного твору, укладаючи її в контекст реальності, заринаючись у минуле й проєктуючи майбутнє, виходячи з сучасного й повертаючись до теперішнього. Актуальність мистецтва завше огорнута істинним філософським мейнстрімом, належним ходом і конотаціями. Філософії, хоч і раціональна за формою та універсальна за змістом, національна за духом працює, насамперед, із ментальністю. Модерна національна філософія відображає конкретність і абстрактність роздуму про війну, що перевернула життя українців травматичним чином, виплодивши масу відображень у щемких культурних рефлексіях. Ми не стоїмо осторонь процесів, а осмислюємо їх, аби жити далі. Не випадково викладачі кафедри філософії, соціології та релігієзнавства провадять філософсько-мистецьку роботу, застосовують арттерапію не лише у навчальних курсах, а й як волонтери впроваджують філософсько-мистецькі проєкти найвищої якості для людей різного віку й важких життєвих обставин.

Б. Рохман. *Етико-естетичне сприйняття дійсності крізь призму категорії свободи* [1; 52–54]. Нинішньому інформаційному (постіндустріальному) суспільству властиві свої суперечності: покращення якості продукції та ріст уваги до вимірів, не пов'язаних із нею; продукування відомостей і швидке їхнє знецінення; глобалізація економіки й культури нараз із децентралізацією та індивідуалізацією людського життя. Дуальність теж характерна для духовних цінностей: знання важливі, але гінко деактуалізуються; професіоналізм, якщо не підсилений умінням орієнтуватися у світі, що змінюється, не є запорукою доходу й статусу; обов'язок і зобов'язання співіснують із браком прив'язки до місця та оточення; глобалізація культури проходить із децентралізацією суспільного життя. Економіка, що орієнтується на високі технології, глобалізується з розвоєм транспорту й Інтернету, тому працедавець переміщує бізнес у регіон із вигіднішими умовами. Власник виробництва не обумовлює себе зобов'язаннями й зацікавленням трударів довгостроковою співпрацею. Масове виробництво й розвиток технологій веде до частих змін в асортименті товарів і необхідності їхнього швидкого збуту, чому сприяє реклама. Змінилася її роль. Заміна базових цінностей реформувала устрій і життя його членів. Основною сферою діяльності є розумова праця, що передбачає індивідуальну творчу активність. Підвищується міграція, соціальна мобільність, розвій етнокультурних контактів різних рівнів. Укріплюється регіоналізація – збереження народами своєї ідентичності. А однією з основних цінностей інформаційного суспільства є толерантність, нове розуміння свободи.

С. Литвин-Кіндратюк. *Психологія мистецтва й арттерапія: методологічні аспекти аналізу досвіду проживання війни* [1: 31–33]. Зауважено, що науковці ХХ ст. фіксували увагу на потенціалі ідеологічного й оздоровчого впливу мистецтва на маси, насамперед, в умовах миру, зокрема, у форматі психологічної естетики та психотерапії – йшлося про дослідження творчості митця, естетичного сприймання тощо. Розвивалася така міждисциплінарна галузь як арттерапія, яка «бачила» мистецтво засобом зцілення, гармонізації емоційних станів людини, інтеграції та реінтеграції особистості. Ця проблема актуалізувалася в умовах російсько-української війни, оскільки досвід проживання українцями повномасштабної агресії поєднує спектр екзистенційних переживань. У контексті екстремального модусу екзистенції, структура естетичного досвіду особистості зазнає змін, бо втілюється в практиках проживання війни. Межовість цього досвіду надає йому більш мітологічного й ритуалізованого характеру. Аналіз змін у структурі естетичного досвіду сучасників закликає шукати прийоми активної та рецептивної естетики на шляху до самовиразу особистістю в контексті проживання нею війни, що буде предметом теоретико-методологічних і практичних студій на теренах психології мистецтва й арттерапії.

В. Москалець. *Розвивальний потенціал мистецтва* [1; 41–42]. Основу мотивації творення та сприймання його творів віддавна вбачають у прагненні людини до свободи духу. Художньо-естетична діяльність може належати лише самому своєму перебігу чи переслідувати інші цілі: заробіток і/чи самоствердження (творення), освітньо-розвивальні тощо. Незалежно від мотиваційної динаміки подібної практики, якщо її суб'єкти пірнають у вигадані події, уявні ситуації, співчутливо співпереживають з їхніми суб'єктами – з прагненням свободи духу героїв мистецьких творів, із боротьбою за неї зі своїми «рабськими» інстинктами і соціальними залежностями, самопізнанням, самоствердженням, то реципієнти краще пізнають себе, розвивають свою духовність (шляхетні ставлення, викохують гуманістичні цінності тощо). Такий потенціал має належно використовуватися в освітніх закладах шляхом розвою відповідної спрямованості здобувачів освіти, зацікавленості змістом предметів художньо-естетичного циклу, захоплюючою різноманітною діяльністю та ін.

О. Паркулаб. *Мистецькі витoki екзистенційної психології* [1; 48–49]. Екзистенційні мотиви – особливо такі, як прагнення до свободи, усвідомлення свого місця у світі, пошук сенсу життя, прийняття неминучості смерті й інші – можна знайти в літературно-мистецьких витворах різних часів і народів, у тому числі й українського. Прикметно, що кожен представник екзистенційного напрямку вибирає свої

теми й орієнтири, проставляє власні акценти. Водночас, при узагальненні поглядів його носіїв, то можна виділили деякі спільні риси. По-перше, вони не робили спроб означити природу моралі, релігії, мистецтва; по-друге, уся їх увага концентрувалася навколо таких питань: людина як унікальна істота; філософія буття, гуманізм, свобода й відповідальність; ставлення до смерті як найпотаємнішої суті людського існування, пошуки сенсу життя.

О. Вознесенська. *Рецептивна арттерапія: пластичні мистецтва як засіб подолання наслідків колективної травматизації* [1; 7–12]. Шляхом подолання українським суспільством її наслідків є створення артоб'єктів, пов'язаних із травматичними подіями. Твори мистецтва розглядаються потужними стимуляторами активності складних психічних процесів у групі та суспільстві взагалі й породжують створення та відповідне сприймання мистецтва. Визначено його функції під час війни (легітимізація переживань, пов'язаних із лихоліттям; відреагування важких почуттів – страху, гніву, огиди тощо; «перетравлення» травматичного досвіду та побудова нових сенсів; інформування громадськості інших країн про трагічні події в Україні, привертання уваги до потреби надання нам допомоги тощо). Спостереження мистецьких творів сприяє подоланню наслідків колективної травматизації через вивільнення затиснутих травматичних почуттів і спроба поділитися ними з іншими, покращенню емоційного стану, підвищенню стійкості.

М. Гасюк. *Історія війни. Переживання травми полону дружинами воїнів* [1; 12–15]. Вивчення такого багатовимірного явища, що має довготривалі наслідки для психічного й емоційного благополуччя людини, є вельми актуальним. Авторка спробувала виявити особливості й тенденції наслідках впливу полону чоловіка на психологічний стан дружини та подала способи й механізми боротьби з дистресом, зокрема окреслила підходи до психологічної підтримки та реабілітації. Серед них виокремлено адаптивні та дезадаптивні. Вони розвивають душевну стійкість, здатність відновлюватися. Приміром, витримку рекомендується розвивати через формування позитивного світогляду й самооцінки, укріплення приязних стосунків із близькими, практикування вираження вдячності тощо. Важливим у підтримці тілесної та емоційної міцності є розробка стратегій самовдосконалення, опанування здоров'язберігаючими технологіями. При цьому нагадано про потенціал релігії, засобів народної культури тощо. Серед стратегій подолання травми полону названо складання орієнтовного розпорядку дня, тілесна й духовна активність, зокрема заняття улюбленими справами, переосмислення, пошук способів вираження своїх емоцій тощо. Значиму роль має повноцінний сон, збалансоване харчування, заняття аутотренінгом, йогою, медитацією.

М. Дзюбинська. *Арттерапія як метод збереження психічного здоров'я в умовах війни* [1; 16–17]. Для населення України в умовах нестабільності повсякденного життя, складно підтримувати високий рівень суб'єктивного благополуччя. Одним з ефективних методів зміцнення психічного здоров'я, реабілітації людей, які пережили травматичні події, є використання переваг арттерапії (заохочення до спілкування та вираження емоцій, сприяння катарсису й переживанню позитивних емоцій, підвищення похвальної поведінки, покращення якості життя та самооцінки тощо). Арттерапія вибудовує середовище, за допомогою якого ставлення та почуття зазвичай виражаються засобами мистецтва. Застосування мистецьких технік у безпечних і комфортних умовах уможливило краще дослідження свого досвіду, думок і почуттів невербальним шляхом, проєктуванню проблем на свідомий рівень і пропрацюванню пов'язаних із ними емоцій та переживання.

Л. Дубецька. *Інструмент арттерапії у роботі з дітьми в умовах психологічних наслідків війни* [1; 19–22]. Скільки існує людство – стільки побутує мистецтво. Воно володіє величезною цілющою силою. Про це вже знали наші прапредки, тому намагалися лікувати хвороби за допомогою танцю, музики, зокрема гри на музичних інструментах, співу підібраних звуків тощо. Із ХХ ст. заняття різними видами мистецтва використовують цілеспрямовано для вирішення життєвих проблем. Так виникла арттерапія чи зцілення мистецтвом. Нагадано її дієві робочі інструменти, окреслені психотерапевтиною Р. Мороз. Їх можуть застосувати батьки, аби допомогти своїй дитині впоратися з болючими почуттями. Водночас у створених осередках психологічної допомоги діти різних вікових груп малюють, ліплять із глини й пластиліну, будують фігури з піску, грають – і все це лікує їхні душі. Секрет – у присутності поруч дорослого, який дозволяє творити вільно, не критикує, ставить правильні запитання й підтримує. Водночас арттерапія є інструментом формування культурно-національної свідомості.

Л. Миронів. *Використання прийомів арттерапії, художніх технік на уроках образотворчого мистецтва в умовах війни* [1; 40–41]. Застосування авторкою в роботі з гімназистами системи таких мистецьких технік, як пластографія, кляксографія, монотипія, акватипія тощо сприяє розвою окремих механізмів естетичної активності вихованців. Збагачуючи їх естетичний досвід в аспекті естетичного сприймання та подальшої подібної творчої активності, такі особистісно орієнтовані мистецькі техніки водночас зорієнтовані на стабілізацію емоційних станів. Їх унормовування відбувається завдяки ґрунтуванню на залученні учня до роботи із різними матеріалами та відповідної до них мікромоторики.

Н. Назарчук. *Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни* [1; 43–45]. Війна внесла значні корективи в роботу системи освіти України. Нині актуальним є гарантування тілесної та психологічної потреби безпеки учасників освітнього процесу. Зокрема, їм потрібно навчатися регулювати в себе почуття тривоги, підтримувати один одного в стресових ситуаціях тощо. Авторка тез трансформує вкрай потрібні рекомендації іноземних психологів про стадії прийняття втрат і життєвих змін, пропонує апробовані поради стосовно підтримки педагогів, учнів у воєнну пору. Такі повчання допомагають легше прийняти те, що трапилося й адаптуватися до нового життя. Завдання повнолітніх – допомогти молодшим сформувати нову картину життя, навчитися долати стрес, створити простір тілесної та психологічної безпеки. Звісно, у цьому важливе місце належить мистецтву.

І. Опанасюк. *Розвивальний потенціал арттерапії стосовно розвитку емоційного інтелекту особистості в старшому шкільному віці* [1; 45–48]. Зауважено, що основою можливостей арттерапії стосовно розвою емоційного інтелекту підростаючого покоління є специфіка впливу образно-символічних засобів на свідомому й несвідомому рівнях психіки особистості; рефлексивне аксіологічне самопізнання суб'єкта засобом художньо-образної творчості; розкріпачене його експериментування зі своїми емоційними переживаннями й експресією. Обрання арттерапії для розвитку емоційного інтелекту обумовлене ще характеристиками її потенціалу (ґрунтується на експресивних мистецтвах, актуалізує стратегії творчої діяльності тощо). Розглянуто практику застосування арттерапевтичних психотехнік (вправи *Комплімент, Вислухай і поверни, Групова казка, Співчуття*). Завдяки їм учасники тренінгів училися проявляти співчуття перш за все на когнітивному рівні (когнітивна емпатія), легше проявляли розуміння й підтримку.

В. Пітулей. *Застосування методів арттерапії при лікуванні посттравматичного стресового розладу (ПТСР)* [1; 50–51]. Авторка не лише рекомендує арттерапію як засіб зцілення за допомогою творчого самовираження, а й виокремлює переваги її індивідуальної та групової форм під час роботи з психічними травмами, відзначає особливості позитивного значення «лікування мистецтвом» при роботі з дітьми: терапія малюнком, медитативне малювання, візуальна терапія (терапія образами), мультимедійна (інтеграційна) терапія та ін. Відзначено особливе місце маскотерапії серед таких форм оздоровлення. Окреслено особливості поведінки людини при ПТСР, зокрема в учасників бойових дій. Подано особливості поведінки жертв ПТСР, шляхи надання їм кваліфікованої допомоги, зроблено спробу окреслити умови зцілення.

Л. Сандюк, В. Сандюк. *Арттерапія для дітей шкільного віку* [1; 58–60]. Окреслено досвід застосування арттерапії в роботі з дітьми. Її мета бачиться в пробудженні в них позитивних емоцій. Діти на заняттях легко виявляють експресію, щиро виражають свої почуття, швидко знаходять нестандартні рішення; через малюнок, розповідь, гру передають те, що для них важливо й що їх хвилює. У роботі застосовуються різні техніки й інструменти: олівці, фарби, фломастери; малюнки пальцями, долонями, їхнім ребром, кулачком. Стверджується, що малюнок через уяву, гру, казку під час арттерапії допомагає дитині відважитися повідомити про свої страхи та позбутися їх, вивільнити сильні емоції та переживання, реорганізувати конфліктну чи травматичну ситуацію, знайти нову форму їх осмислення, поступово зняти внутрішню напругу тощо. Заняття мають певні етапи: створення позитивної емоційної атмосфери; малювання своїх переживань, сумнівів тощо; коли робота готова, організуються спільні розмірковування про шляхи подолання зображеної проблеми; насамкінець її символічно знищується.

Г. Федоришин, О. Чуйко. *Застосування малюнкової терапії в роботі з нічними жахіттями в дітей* [1; 62–65]. У постановці проблеми авторки актуалізують питання надання психологічної допомоги особам, у яких виникають нічні жахіття внаслідок впливу війни. Дається визначення сновидіння як комплексного досвіду, що постає під час сну як реакції на неординарні події. Одним з ефективних способів усвідомлення та контролю нічних жахів вважають арттерапію, зокрема малюнкова. Розкрита в цьому аспекті суть методики роботи з нічними сновидіннями.

Н. Сабат. *Артпедагогіка як засіб соціалізації дітей з особливими потребами* [1; 54–58]. Зауважено, що в таких дітей свої вимоги й здібності, різна соціальна практика та поведінка; вони по-своєму адаптуються до реалій життя, розрахованих на звичайну дитину. Багато рис їхнього характеру формуються не під впливом хвороби, а під дією дійсності. Для кожної дитини з особливими освітніми потребами потрібна повага до особистості, прийняття її індивідуальності з тим, аби забезпечити їй подальше повноцінне життя. Особливій дитині не лише необхідне відчуття комфорту в соціальному середовищі, вона теж повинна віднайти своє місце у ньому, з тим, щоб зуміти повністю розкрити свої власні можливості, уміння, бути корисною іншим. Тому в соціалізації таких дітей є ваговитим застосування можливостей артпедагогіки й арттерапії. Щоправда, закликається не ототожнювати їх, оскільки в них різні цілі. Розглянуто співпрацю з фахівцями Центру терапії та розвитку в м. Свидник (Польща), нагромаджений ними досвід у зазначених галузях, лінії, за якими ведеться успішна робота з вихованцями.

І. Чмелик. *Мистецький проєкт «Звитяжці. Пам'яті тих, хто повернувся на щиті» як рефлексія на події російсько-української війни* [1; 66–67]. У мистецькому просторі Івано-Франківська відбулася низка виставкових та інших проєктів із такою загальною назвою, присвячених вшануванню загиблих Героїв. Подано їхні портретні рисунки з різних частин України. Метою таких проєктів є, передусім, осмислення пам'яті, усвідомлення ціни, яку платить наша держава за свою свободу й незалежність. Одним із важливих аспектів виставок є привернення уваги до належного вшанування пам'яті Героїв, підтримка їхніх родин. Звитяжці – це про тих, хто своєю кров'ю освячує нашу Незалежність, хто власним життям дає нам можливість жити, творити... І пам'ятати. Висловлена надія, що згаданий проєкт матиме продовження в мистецьких просторах інших містечок і міст України.

Р. Бончук. *Арттерапевтичний потенціал гумору в рецепції пластичного мистецтва* [1; 6–7]. Відзначено, що в підлозжі культурної конвертації як базису та гарантії правдивої фіксації духовного капіталу в сучасних умовах лежить окреслення проблем, а діалогічний характер цього процесу має безліч вимірів. Він може стати предметом не лише вивчення з боку соціології мистецтва та мистецтвознавства, а й психології мистецтва, арттерапії, адже засобам такого переведення вартості виступають мистецькі практики. У них своє місце займає гумор. Він – завжди певне резюме, визначення діагнозу й пропозиція ефективної методи, а вона завжди проста: будується на засадах моралі, споконвічної правди. Прояви іронії, пародії, сарказму тощо в царині мистецтва й за його межами сприймаються та є специфічною ознакою певної мудрості й *переосмислення*. Нині гумор виявляє вельми добру характеристику – це трансверсійність. Закономірно, що в аспекті арттерапії чимало можливостей знаходимо у створенні й сприйнятті відповідних пам'яток мистецтва.

М. Дяків. *Акти колективного переживання у візуалізаціях українських митців* [1; 22–24]. Відзначено, що війна потужно діє на світогляд митців. Вони описують жахіття цього явища й створюють артоб'єкти-послання до світу, епатують своїм баченням війни способом трансформації природних і закономірних форм, логіки. Це спосіб впливу на громадськість, ідентифікація власної позиції стосовно негативного явища, акти виходу накопиченої енергії. Пам'ятки мистецтва, створені за останній рік, спрямовані, як зауважено, передовсім на критику жакливого явища російської агресії. Заразом є митці, які бачать навіть у найстрахітливіших подіях прекрасне – розмальовують гільзи від снарядів петриківським розписом, створюють дзвони з них, долучають частини гільз до іконопису тощо. Є митці, які хоч узяли до рук зброю, але не перестають продукувати твори. Мистецтво вийшло за межі індивідуального світовідтворення, натомість домінує на виставках, артпроєктах, аукціонах форма об'єднаного звернення.

О. Дяків. *Духовні орієнтири мистецтва періоду Великої російсько-української війни* [1; 24–26]. Воно формується у нових реаліях боротьби й відстоювання світових принципів демократії та зміни культурно-мистецьких процесів; український постмодернізм швидко входить у глобалістичний потік західноєвропейського мистецтва. Зауважено, що глобалістика й безликість несумісні з духовно-культурними традиціями українців, самоідентичність яких споконвіків знищували. Пізнання духовного творення, як фабули добра, любові та краси – це наш вибір і генетичний код працював і працює в усіх поколіннях. У підлозжі творення українського модернізму лежать згадані основи. Їхнє визнання є закономірністю в системі людських цінностей, де є місце добру, милосердю, красі й любові. Мистецтво виконує рятівну функцію – надихає, підтримує, заспокоює, рятує. Війна підштовхнула в ньому досі невідомі наративи, відображає та переосмислює події, закарбовуючи у творах сильні емоції, які стають актами персонального протистояння російській агресії та є частиною колективного опору. Зауважено, що мова мистецтва добре передає ті емоції, які треба знайти, як закликає авторка студій, аби мати сили жити й боротися, зцілювати свої душі.

Б. Кіндратюк. *Церковні та світські дзвоніння в час Великої російсько-української війни: взаємозв'язок виховного й оздоровчого потенціалу* [1; 26–31]. Розгляд зазначеного в темі питання феномена магії музики дзвінків і дзвонів показав, що важливе вміння особистості використовувати різні засоби зміцнення всіх видів здоров'я (духовного, морального, соціального, психічного, психологічного й тілесного). При цьому значення має саме така музика. Традиційно вона об'єднує оздоровчі можливості (дію на тіло й душу) і виховні (вплив на мораль, звичаї тощо). Запропоновано додавати відомості про музику дзвінків і дзвонів до змісту, вимог, форм застосування активної та рецептивної музикотерапії. У цьому ракурсі значима етнокультурна компетентність педагогів стосовно використання ними відповідних освітніх засобів (змісту, методів, форм) здоров'язбережувальної роботи, спонукання своїх вихованців до безперервного всебічного самовдосконалення. Ця інноваційна технологія посилює дію музикотерапії на розвій гармонійної особистості через вплив на її емоційно-почуттєву сферу, інтелектуальні й комунікативні здібності, психофізіологічний стан.

В. Типчук. *Автопортрет як відбиток внутрішнього стану автора* [1; 61–62]. Серед художніх образів, які найкраще виявляють внутрішній стан героя, є автопортрет. Він характеризує фігуру, обличчя,

одяг, рухи, жести, манери. Значима при цьому композиційна побудова площини, зокрема перспектива й вибір аспекту бачення. Такі деталі образу кажуть про емоційний стан, відношення до себе й світу тощо. Авторка студій порівнює способи візуальної мови в автопортретах різних митців і відмінних часових стилів. Дивимось на побудову лінії горизонту, частину простору полотна, яку вона відтинає, розміщення героя сюжету, його положення в просторі тощо. Стосовно фігури портретованого, то звертаємо увагу на достовірність показу відносно перспективи й ракурсу. Це відкриває справжню позицію автора відносно самого себе, позасвідому самооцінку. Вивчення змін у самосприйнятті дозволяють виявити неусвідомлені сигнали порушень психічного стану творців автопортретів і можливість надання їм допомоги в пошуці рівноваги душевного стану, зміцненні стресостійкості.

В. Малімон. *Сучасні аудіовізуальні інструменти репрезентації національної ідентичності на відеохостингах у період російсько-української війни* [1; 37–40]. Навіть невелике дослідження україномовних каналів на відеохостингах засвідчує, що новітні віртуальні форми виступають репрезентантами української національної ідентичності на глобальному рівні. Головними інструментами відеохостингів стають теги #stopwarinukraine, #saveukraine, #standwithukraine, #slavaukraini, #russiaisateerroriststate. Завдяки їм формується сучасна інтерпретація трагічності суворих воєнних реалій, створюються об'єднавчі символи й мітологєми, забезпечується потужна міжнародна підтримка України в її справедливому спротиву агресивній імперській Росії. Україномовні відеоролики та відеокліпи, виставлені на відеохостингах YouTube і TikTok, швидко набувають популярності, мають мільйонні перегляди й спонукають людей по всьому світу виступати на підтримку нашої держави.

Отже, спроба опису результатів наукових розвідок у сфері філософії, пластичного й музичного мистецтва, методології їхньої психології та практики рецептивної чи активної арттерапії, педагогіки популяризує вивчення проблематики досвіду проживання російсько-української війни. Окреслений розмаїтий за теоретичними основами й методичним інструментарієм науковий дискурс має значні ресурси для повнішого опису й осмислення феноменології переживань особистості внаслідок криз, стресів і психотравм війни, пошуку модерних методів, прийомів стабілізації емоційного стану, подолання наслідків колективної та індивідуальної травматизації. У цьому важливе місце посідає такий засіб як мистецтво, потреба міждисциплінарного вивчення його застосування.

Список використаної літератури

1. Досвід проживання російсько-української війни у вимірах пластичного мистецтва, психології мистецтва й арттерапії : зб. тез доп. круглого столу (Івано-Франківськ, 3 лютого 2023 р.) / [упоряд. С. Литвин-Кіндратюк, Б. Кіндратюк]. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника», 2023. 68 с.

References

1. Dosvid prozhyvannia rosiisko-ukrainskoi viiny u vymirakh plastychnoho mystetstva, psykhoholii mystetstva y artterapii :zb. tezdop. Kruhloho stolu (Ivano-Frankivsk, 3 liutoho 2023 r.) / [uporiad. Svitlana Lytvyn-Kindratiuk, Bohdan Kindratiuk]. Ivano-Frankivsk : Prykarpatskyi natsionalnyi universytet im. V. Stefanyka, 2023. 68 s.

UDC 7.026:327.88((470+571):477

ASPECTS OF THE EXPERIENCE OF GOING THROUGH THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR IN THE DIMENSIONS OF PLASTIC ARTS, ART PSYCHOLOGY, AND ART THERAPY

Pazyniuk Maria – teacher at Ivano-Frankivsk College
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

The purpose of the article is to popularize the results of research on the very relevant issue of analyzing the experience of living through the Russian-Ukrainian war. The article deals with the scientific research in the field of philosophy, on the verge of the theory of plastic and musical arts, the methodology of their psychology, and the practice of receptive or active art therapy, pedagogy, and more. This results in creating a scientific discourse that is diverse in terms of theoretical foundations and methodological tools. It has considerable resources for a more complete description and reflection on the phenomenology of individual experiences as a result of crises, stresses, and psychological traumas of war; as well as for the search for modern methods and techniques to stabilize the emotional state and overcome the consequences of collective and individual traumatization. The article draws attention to the significant art-therapeutic potential of various types of visual and musical art as well as fiction, and the role of the latest means of communication in their popularization and dissemination of the wisdom of their use. Conclusions. The outline of aspects of the studied experience of going through war helps to better generalize it in the context of ethics and aesthetics, existential philosophy, and psychology, including the psychology of art; spiritual and aesthetic, art-therapeutic, cultural, and artistic practices; personality psychology; art history; communications, and more.

Key words: Russian-Ukrainian war, experience, philosophy, art, fiction, psychology, art therapy, interdisciplinarity.

Надійшла до редакції 30.08.2023 р.